

“Jag är ständigt på min vakt”

Hur hatmotiverade gärningar
påverkar människor som tillhör minoriteter

Till läsaren

Hatmotiverade gärningar, hatbrott och trakasserier har många olika effekter på offret. De kan ha långvariga effekter inte bara på den allmänna trygghetskänslan och den psykiska hälsan, utan även exempelvis på förtroendet för myndigheter, på arbete och på vänskapsrelationer. De kan också orsaka rädsla hos andra än offret, eftersom de inte riktar sig enbart mot individen utan mot hela den grupp till vilken offret hör eller antas höra.

Syftet med denna publikation är att synliggöra de effekter som hatmotiverade gärningar, hatretorik och trakasserier har på personer som tillhör olika minoritetsgrupper.

Publikationen baserar sig på följande utredningar som publicerats av justitieministeriet: ”Att ingripa konkret’: Uppföljande utredning om hatretorik och trakasserier och hur dessa påverkar olika minoritetsgrupper” (2022; på finska, presentationsblad på svenska) och ”Ofta får man fundera på hur man ska vara och vart man vågar gå’. Utredning om hatretorik och trakasserier samt deras verkningar på olika minoritetsgrupper” (2016; på finska, presentationsblad på svenska). Enkätundersökningen för den senare utredningen genomfördes 2015.

Materialet i denna publikation fokuserar på personer med funktionsnedsättning, romer, samer, personer med ett främmande språk som modersmål, utländska medborgare och personer med invandrarbakgrund, sexuella minoriteter och könsminoriteter samt religiösa minoritetsgrupper, eftersom dessa grupper var målgrupper för de utredningar som publicerades 2022 och 2016. Detta möjliggör jämförelse mellan två tidsperioder.

Denna publikation är avsedd som stöd för alla som i sitt arbete möter personer som blivit utsatta för hatmotiverade gärningar, hatretorik eller trakasserier och för personer som riskerar att bli utsatta för sådana gärningar.

Centrala begrepp

Hatmotiverad gärning

Hatretorik

Trakasserier

Hatmotiverad gärning

Offret för en hatmotiverad gärning blir inte utsatt för gärningen av en slump, utan väljs ut som offer på grund av en personlig egenskap som hen har eller antas ha, såsom en antagen eller faktisk etnisk eller nationell bakgrund, religiös övertygelse eller livsåskådning, sexuell läggning, kön, könsidentitet, könsuttryck eller funktionsnedsättning. Hatmotiverade gärningar motiveras av fördomar eller fientlighet, såsom hatbrott och hatretorik, men det är inte känt om motivet uppfyller något brottsrekvisit.

Hatretorik

Med hatretorik avses till exempel uttryck eller tal som framförs på en allmän plats, på internet eller i medier och som sprider, eggjar till, upprätthåller eller rättfärdigar hat mot exempelvis minoriteter. Viss hatretorik är straffbar.

Läs mer om begreppen: [Motivet avgör – Identifiera fördomarna bakom hatmotiverade gärningar. JM 2022.](#)

Trakasserier

Trakasserier är förbjudna i jämställdhetslagen och diskrimineringslagen. Med trakasserier avses till exempel förringande, förödmjukande eller kränkande tal, e-postmeddelanden eller gester.

Effekter av hatmotiverade gärningar

Hatmotiverade gärningar har många olika effekter på offret och effekterna är ofta långvariga. Hatmotiverade gärningar kan ha effekter på till exempel den allmänna trygghetskänslan, den psykiska hälsan, användningen av sociala medier, förtroendet för myndigheter, arbete och studier samt vänskapsrelationer.

Offret för en hatmotiverad gärning blir inte utsatt för gärningen av en slump, utan väljs ut som offer på grund av en personlig egenskap som hen har eller antas ha. Förutom på individen har de hatmotiverade gärningarna skadliga effekter även på den större grupp av människor som offret tillhör eller antas tillhöra. Hatmotiverade gärningar är särskilt skadliga på grund av att en enskild gärning fungerar som budskap till hela den grupp som gärningen rikts mot. Detta ökar offrets rädsla för att bli utvald till offer på nytt. I utredningen 2022 uppgav 70 procent av offren att hatretorik eller trakasserier hade påverkat den allmänna trygghetskänslan. År 2015 var andelen 61 procent.

Dessutom har hatmotiverade gärningar och hatretorik mer vittgående effekter på grunden för det demokratiska samhället genom att de till exempel påverkar viljan att delta i samhällsdebatten.

Påverkan på den psykiska hälsan identifierades av 68 procent – 2015 var andelen 52 procent.

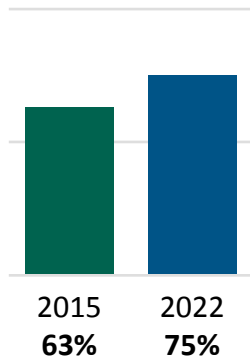
Diskriminering på flera grunder

Med multipel diskriminering avses diskriminering av en person på två eller flera diskrimineringsgrunder. Personer som tillhör flera minoriteter, särskilt en synlig minoritet, har större risk att utsättas för trakasserier, hatretorik och diskriminering. Multipel diskriminering kan inte bara vara långvarig utan också särskilt tung då diskrimineringserfarenheterna hopar sig på flera olika grunder och livsområden.

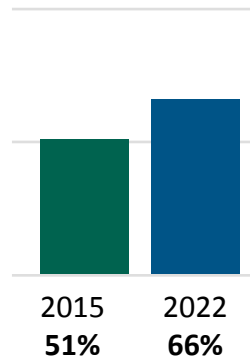
Vilka livsområden har påverkats av den hatretorik eller de trakasserier som du upplevt?

Personer med ett främmande språk som modersmål, med utländskt medborgarskap eller med invandrarbakgrund

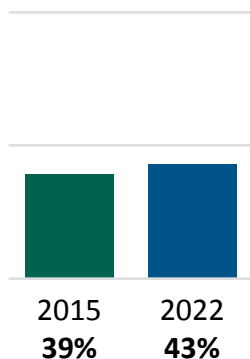
Allmänna trygghetskänslan

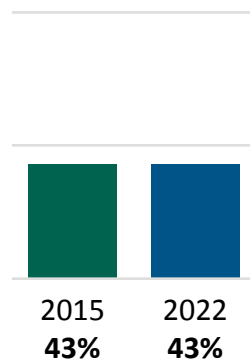
Psykiska hälsan

Arbete eller studier

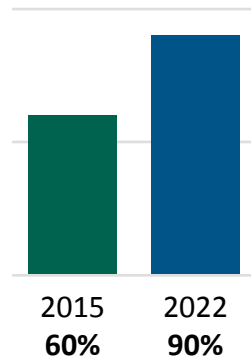

Förtroendet för myndigheterna

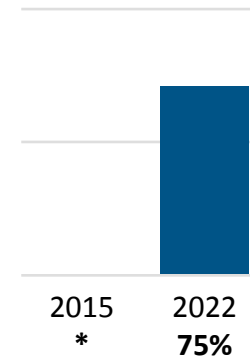

Romer

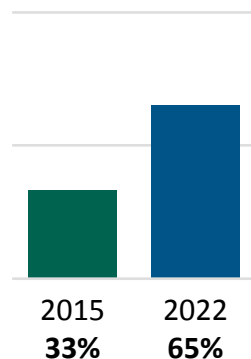
Allmänna trygghetskänslan

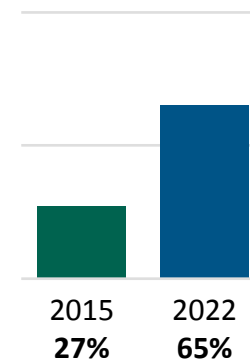
Användningen av sociala medier eller innehåll på webben

Förtroendet för myndigheterna

Psykiska hälsan

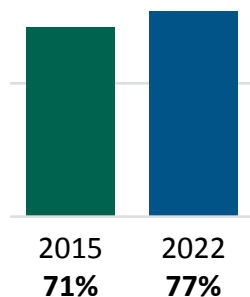

* Detta svarsalternativ fanns inte i 2015 års enkät.

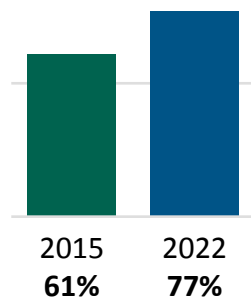
Vilka livsområden har påverkats av den hatretorik eller de trakasserier som du upplevt?

■ Sexuella minoriteter och könsminoriteter

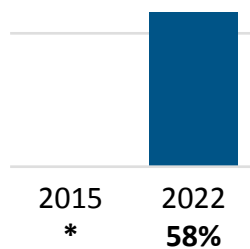
Allmänna trygghetskänslan

Psykiska hälsan

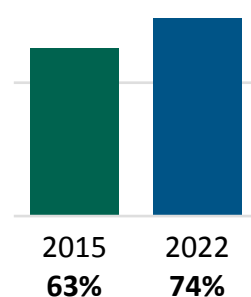

Användningen av sociala medier eller innehåll på webben

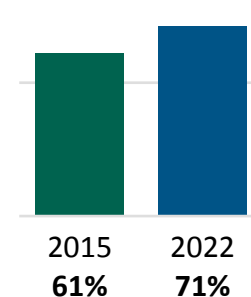

■ Personer med funktionsnedsättning

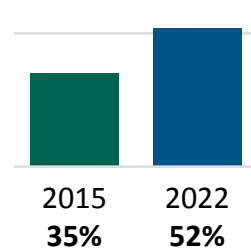
Psykiska hälsan

Allmänna trygghetskänslan

Förtroendet för myndigheterna

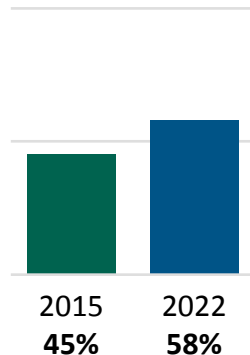

* Detta svarsalternativ fanns inte i 2015 års enkät.

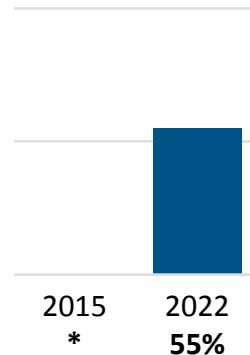
Vilka livsområden har påverkats av den hatretorik eller de trakasserier som du upplevt?

■ Religiösa minoritetsgrupper

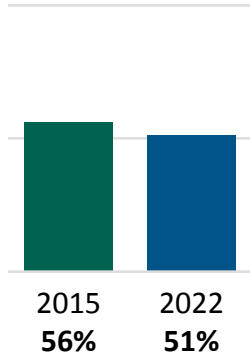
Psykiska hälsan

Användningen av sociala medier eller innehåll på webben

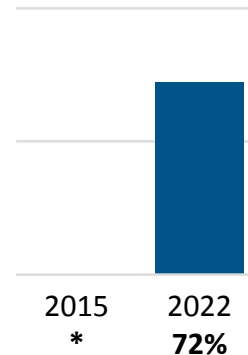

Allmänna trygghetskänslan

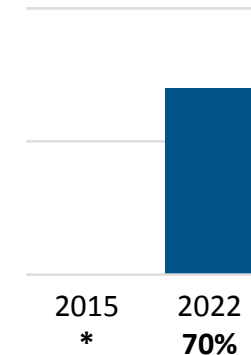

■ Samer

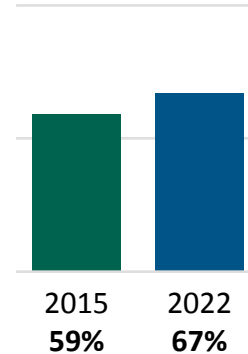
Deltagande i samhällsdebatten

Användningen av sociala medier eller innehåll på webben

Psykiska hälsan

* Detta svarsalternativ fanns inte i 2015 års enkät.

Hur trakasserier och hatretorik kommer till uttryck

Den vanligaste formen av hatretorik eller trakasserier var verbala förolämpningar, trakasserier eller förödmjukelser, både 2022 och 2015. Detta gällde emellertid inte sexuella minoriteter och könsminoriteter – för dessa var den vanligaste uttrycksformen könsrelaterade skymfningar. För samerna är nedtystande eller begränsning av samhälleligt deltagande en vanligare form än för andra minoritetsgrupper.

Vilken typ av trakasserier eller hatretorik har du råkat ut för?

Personer med funktionsnedsättning

Verbala förolämpningar, trakasserier eller förödmjukelser

75% 2022

75% 2015

Blivit kallad vid öknamn

53% 2022

47% 2015

Blivit utsatt för upprepade negativa kommentarer

51% 2022

47% 2015

Romer

Verbala förolämpningar, trakasserier eller förödmjukelser

77% 2022

87% 2015

Blivit kallad vid öknamn

73% 2022

93% 2015

Blivit utsatt för upprepade negativa kommentarer

64% 2022

53% 2015

Vilken typ av trakasserier eller hatretorik har du råkat ut för?

Samer

Verbala förolämpningar,
trakasserier eller
förödmjukelser

74% 2022

38% 2015

Blivit utsatt för upprepade
negativa kommentarer

54% 2022

39% 2015

Nedtystande eller
begränsning av samhälleligt
deltagande

54% 2022

26% 2015

Personer med ett främmande språk som modersmål, med utländskt medborgarskap eller med invandrarbakgrund

Verbala förolämpningar,
trakasserier eller
förödmjukelser

67% 2022

74% 2015

Blivit kallad vid öknamn

47% 2022

61% 2015

Blivit utsatt för upprepade
negativa kommentarer

43% 2022

44% 2015

Sexuella minoriteter och könsmminoriteter

Könsrelaterade
skymfningar

78% 2022

75% 2015

Verbala förolämpningar,
trakasserier eller
förödmjukelser

71% 2022

70% 2015

Blivit kallad vid öknamn

63% 2022

67% 2015

Religiösa minoritetsgrupper

Verbala förolämpningar,
trakasserier eller
förödmjukelser

75% 2022

73% 2015

Blivit kallad vid öknamn

53% 2022

67% 2015

Blivit utsatt för upprepade
negativa kommentarer

50% 2022

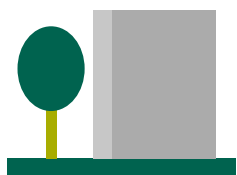
61% 2015

Platser där gärningar förekommit

De tio vanligaste platserna där respondenterna har råkat ut för hatretorik eller trakasserier

Hatmotiverade gärningar kan ske var som helst – på gatan, nätet, arbetsplatser och kaféer samt i kollektivtrafiken. De vanligaste platserna där hatretorik eller trakasserier förekommer är allmänna platser, såsom gator, parkeringsplatser och parker samt Facebook.

Om alla onlineplattformar räknas med är hatretorik online den vanligaste platsen.

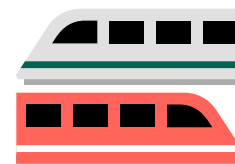
På gatan, på en parkeringsplats, i en park eller på någon annan allmän plats

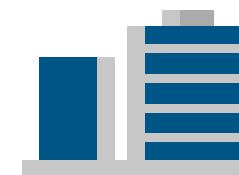
På Facebook

På arbetsplatsen

I kollektivtrafiken

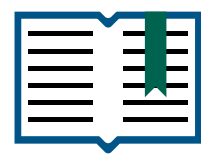
I en annan offentlig lokal eller byggnad

På ett kafé, en restaurang eller en bar

På andra sociala medier

I skolan, på en läroanstalt eller på ett universitet

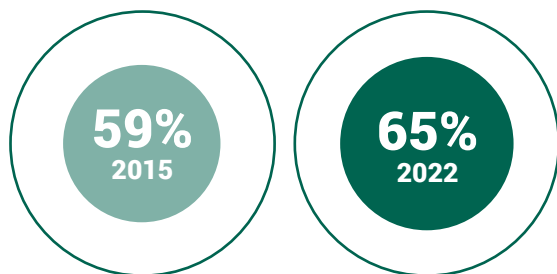
På Instagram

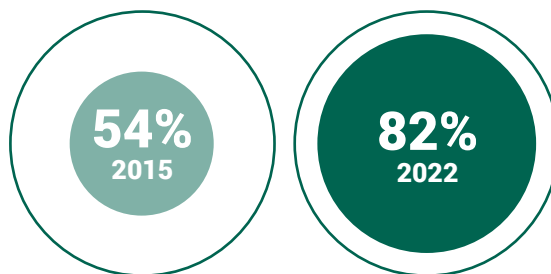
På en offentlig diskussionsspalt

Eftersom jag tillhör en minoritetsgrupp undviker jag vissa platser på grund av rädsla för att bli utsatt för trakasserier eller hatretorik

Personer med funktionsnedsättning

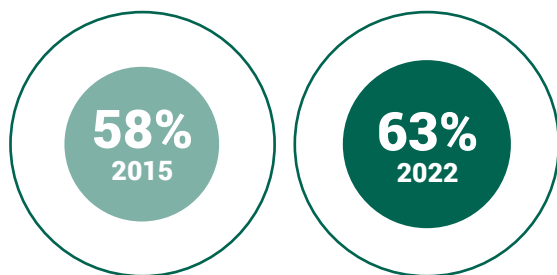
Romer

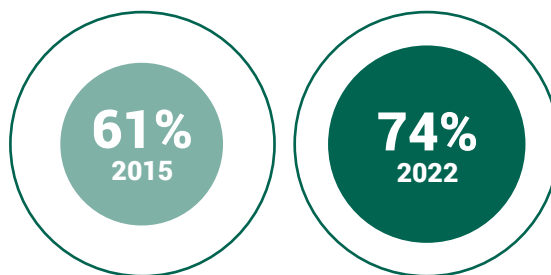
Samer

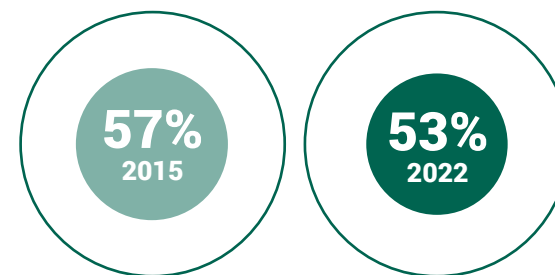
Personer med ett främmande språk som modersmål, med utländskt medborgarskap eller med invandrarbakgrund

Sexuella minoriteter och könsminoriteter

Religiösa minoritetsgrupper

Anmälan om trakasserier och hatretorik

Av dem som besvarade uppföljningsutredningens enkät hade 30 procent av dem som blivit utsatta för hatretorik eller trakasserier under de senaste 12 månaderna anmält saken till någon instans. Även om andelen fortfarande är liten kan en tydlig ökning noteras: i 2015 års datainsamling var andelen 21 procent.

Hatretorik eller trakasserier anmäldes oftast av personer med ett främmande språk som modersmål, med utländskt medborgarskap och med invandrarbakgrund (41 procent) och personer med funktionsnedsättning (30 procent).

Till dem som var minst benägna att göra en anmälan hörde HBTIQ+-personer (22 procent) och de som tillhör religiösa minoriteter (25 procent).

Den vanligaste orsaken till att ett offer inte gjort en anmälan var att hen inte trodde att något skulle ha gjorts åt saken.

Hur många har anmält hatretorik och trakasserier?

Unga anmälde att de blivit utsatta för hatretorik och trakasserier mer sällan än andra åldersgrupper. 69 % av 13–24-åringarna meddelade inte om händelserna till någon.

Vad skulle det ha hjälpt att anmäla hatretoriken eller trakasserier?

“Tydliga instruktioner och information om vart man kan anmäla hatretorik eller trakasserier i olika situationer.”

“En tydligare förståelse av sina egna rättigheter och av definitionen av hatretorik. En lägre tröskel för anmälan eller information om tillgängliga stödformer.”

“Vetskapen om att vi samer ibland skulle ha rätten på vår sida.”

“Att man skulle ingripa konkret i diskriminering och inte alltid hänvisa till 'enskilda fall'.”

“En positiv erfarenhet av någon annan och att märka att myndigheten fungerar.”

“Om diskriminering hade tagits på större allvar i skolan hade man varit mer säker på att något skulle göras åt saken.”

Källa: [“Att ingripa konkret”. Uppföljande utredning om hatretorik och trakasserier och hur dessa påverkar olika minoritetsgrupper. Justitieministeriet 2022 \(på finska, presentationsblad på svenska\).](#)

Rekommendationer för att ingripa i och förhindra hatretorik och trakasserier

Det bör ges mer aktiv information till olika målgrupper om fenomenen hatretorik och trakasserier och deras effekter, om hur man kan ingripa i dem och om vilka kanaler som kan användas för att anmäla dem.

Stödtjänsterna för offren bör utvecklas vidare genom att skapa kanaler för anmälan och tydliga anvisningar. Till exempel i organisationer bör det finnas en person eller ett organ som stöttar och för ärendet vidare.

Varje myndighet, arbetsgivare och utbildningsanordnare är skyldig att utvärdera och aktivt främja likabehandling i sin egen verksamhet.

Likabehandling bör främjas på arbetsplatser och skolor. Det bör också ges mer information om olika minoritetsgrupper.

Det bör säkerställas att anställda som utsätts för trakasserier och hatretorik skyddas.

Kompetensen i likabehandling bör ökas i kundservice och möten med kunder, inom såväl offentliga som kommersiella tjänster.

Källa: ["Att ingripa konkret". Uppföljande utredning om hatretorik och trakasserier och hur dessa påverkar olika minoritetsgrupper. Justitieministeriet 2022 \(på finska, presentationsblad på svenska\).](#)

Källor

- ["Att ingripa konkret". Uppföljande utredning om hatretorik och trakasserier och hur dessa påverkar olika minoritetsgrupper. Justitieministeriet 2022 \(på finska, presentationsblad på svenska\).](#)
- [Selvitys vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin. Seurantakysely 2017. Owl Group 2018 \(på finska\).](#)
- ["Ofta får man fundera på hur man ska vara och vart man vågar gå". Utredning om hatretorik och trakasserier samt deras verkningar på olika minoritetsgrupper. Justitieministeriet 2016 \(på finska, presentationsblad på svenska\).](#)
- [Policy brief 1/2018: Trakasserier är diskriminering. Justitieministeriet 2018.](#)
- [Policy brief 2/2019: Diskriminering på flera grunder bör kunna identifieras bättre. Justitieministeriet 2019.](#)
- [Motivet avgör – Identifiera fördomarna bakom hatmotiverade gärningar. Justitieministeriet 2022.](#)

Projektet Osaavat (Kompetenta) har fått finansiering från Europeiska unionens program för rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (2014–2020).

Författarna ansvarar helt för publikationens innehåll, och det representerar inte Europeiska kommissionens ståndpunkter eller uppfattningar.

Layout Ohoi Creative